



**Коріненко П.С. Історія українського селянства: навчально-методичний посібник / Павло Степанович Коріненко. – Тернопіль, 2014.**

Рецензована праця є навчальним посібником зі спеціального курсу для студентів, підготовка яких здійснюється за спеціальністю «Історія». Зміст підготовленої роботи свідчить, що структура курсу передбачає як систематичний виклад історичного розвитку українського селянства, так і знайомство з соціокультурними характеристиками селянської верстви, які мають кросісторичний характер, а також проблемами, які пов'язані зі становищем аграрної галузі. Така схема викладу матеріалу цілком виправдана з огляду на досить сталі світоглядні, соціально-психологічні та культурні особливості селянства та зв'язок системи сільськогосподарського виробництва з іншими сферами соціального та економічного життя. Зміст навчального посібника засвідчує, що він може використовуватися не тільки для вивчення історії селянства, а й історії народного господарства, соціальної історії України.

Базою для створення праці став широкий спектр спеціальної наукової літератури з питань історії селянства та сільського господарства, апробація матеріалів курсу у процесі викладання відповідної дисципліни в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, а також консультації з істориками-аграрниками ряду науково-освітніх закладів Дніпропетровська, Києва, Кременчука, Черкас. У посібнику достатньо органічно поєднані основні положення сучасної наукової літератури та власне авторське бачення історії українського селянства.

Зміст навчального посібника враховує усі тенденції наукового вивчення проблем історії українського селянства і на основі сучасних досягнень історичної науки, а також знань із соціології, екології, економічної теорії та інших дисциплін висвітлює розвиток селянської верстви з найдавніших часів до сьогодення та пов'язані із сільськогосподарським виробництвом проблеми. Виклад матеріалу належно систематизований, змістовний і лаконічний, доступний для сприйняття студентами середнього рівня підготовки. Навчальний посібник містить усі необхідні для студента методичні матеріали: списки літератури, програми, плани семінарів тощо.

У посібнику розкрито увесь комплекс проблем, що існує навколо аграрного сектору економіки: продовольчої безпеки, екології і природних ресурсів, соціального розвитку. Спеціальні теми присвячені питанням сучасного агропромислового виробництва, демографічного становища села, інфраструктурним аспектам сільської місцевості. Також показані засадничі аспекти соціальної свідомості селянства, що набули консервативного характеру і характерні для українського народу загалом. Це надає

підготовленому навчальному виданню переконливої актуальності, яка ґрунтується не лише на суто пізнавальних аспектах, а й на необхідності вирішення великого спектру проблем сучасної епохи.

Історичний розвиток селянської верстви в інтерпретації автора детермінований характером землеволодіння та землекористування. Соціальні ознаки селянської верстви, відображені у підготовленому навчальному посібнику, в період з часів давньої Русі і до XIX ст. показані як такі, що виростають з поземельних відносин. У контексті селянського господарювання розкривається й питання феодального землеволодіння. Такий підхід не викликає заперечень з огляду на специфіку життєдіяльності селянства, його економічної діяльності та пов'язаності соціального становища з особистою залежністю від земельної аристократії та позаекономічною мотивацією до праці у феодальних маєтках.

Історію селянства у XX ст. подано крізь призму шляхів пристосування аграрного сектору економіки до умов товарного виробництва, ринкових відносин, технічної модернізації. Автор бачить основний механізм адаптації сільгоспвиробництва в проведенні відповідної державної політики. У посібнику запропоновано бачення етапів аграрних реформ, які втілювалися різними владними режимами впродовж XX ст. Такий характер подачі матеріалу виправданий і з точки зору характеру змін та еволюції селянської верстви, виробничих і земельних відносин, так і доступністю їх сприйняття читачем-студентом, який буде оволодівати знаннями з відповідної дисципліни.

Вважаємо, що підготовлений посібник є корисним внеском у вітчизняну скарбницю навчальної літератури та популяризацію знань з історії селянства і сільського господарства, виховання пошани до сільськогосподарської праці і трудівників села. Навчальний посібник «Історія українського селянства», підготовлений доктором історичних наук, професором П.С. Коріненком, заслуговує схвалення та рекомендації щодо використання у навчальному процесі вищих закладів освіти.

*І.А. Фареній, д.і.н., професор кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького*

**Ігор Фареній „Національний український трест”: споживча кооперація Україні в роки революції та громадянської війни (1917-1920)”**

Підготовлене черкаським істориком, професором І. А. Фаренієм дослідження є результатом його тривалої роботи над проблемами історії кооперації та революційних подій 1917-1920 років. Над цією проблематикою він працює з 1990-х років, у свій час захистив кандидатську дисертацію з відповідної теми і не полишив її поза своєю науковою увагою після того.



Останніми роками спостерігається зростання активності професора І. А. Фаренія у сфері дослідження революційного процесу початку ХХ ст., результатом чого стала й представлена праця „Національний український трест”: споживча кооперація України в роки революції та громадянської війни”. Вона є органічним продовженням одного з сюжетів наукової діяльності автора в 1990-х роках. Тоді він опановував усі галузі кооперативної справи, серед них – й споживчу кооперацію. Остання півтора десятиліття по тому дістала розвиток у рецензованій праці.

У монографії розкрито основні напрями роботи споживчої кооперації в надзвичайно складних умовах війни і революції. Структура роботи дозволила її автору цілісно охопити усі аспекти декларованої в ній теми. У центрі уваги автора як організаційні та господарські питання становища кооперативних товариств і союзів, так і участь кооператорів у політичному житті і, навіть, культурно-освітня робота селянських кооперативів. Для непідготовленого читача показаний у монографії характер кооперативного життя може здатися надто дієвим для умов кривавої соціально-політичної драми 1917-1920 років. Однак, в автора є переконливі аргументи на користь достовірності положень і висновків своєї роботи. Монографію відзначає надійна джерельна база, опрацьована в центральних державних архівних та бібліотечних установах України, ґрунтовний авторський аналіз подій суспільного життя часів

революції. Власне, рецензована праця свідчить про багатогранність суспільного буття, яке навіть в умовах жорстокої революційної боротьби не втрачає усієї сукупності своїх проявів. Монографія показує, що кооперативний рух з його мільйонами учасників, економічними, ідеологічними та просвітницькими аспектами діяльності також складова насиченої кривавим подіями епохи.

Підготовлена праця позначена широтою розгляду суспільно-політичних питань. Автор зумів показати цілу систему зв'язків кооперативного середовища з тодішнім політичним класом України. Дані, представлені в монографії, доповнюють загальну картину суспільно-політичного життя часів революції, показують витoki ряду ключових подій 1917-1920 років: формування національного уряду, забезпечення армії УНР, фактори утвердження радянської влади тощо. Такий вже широкий контекст суспільного життя представлений у монографії. Книжка стане цікавою не лише симпатикам кооперативних тем, а й тим, хто цікавиться культурним і освітнім життям, питаннями політичної боротьби початку ХХ ст. та історією економічної думки. Вона заслуговує належної уваги широкої громадськості і буде корисним надбанням сучасної української історичної науки.

*С.В. Корновенко, д.і.н., професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького*

